

BO'LAJAK INGLIZ TILI O'QITUVCHILARIDA LINGVODIDAKTIK KOMPENTENSIYANI SHAKLLANTIRISH

N. Rasulova¹

(Ilmiy rahbar: Ganiyeva Gulnoza Zaxirovna)

Annotatsiya:

Ushbu maqolada ingliz tili bo'yicha bo'lajak o'qituvchilarni muhim til va pedagogik ko'nikmalar bilan qanday ta'minlash mumkinligi ko'rib chiqiladi. Bunda lingvodidaktikada mustahkam poydevor yaratish, mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish, uslubiy tahlil ko'nikmalarini oshirish, amaliyotga yo'naltirilgan topshiriqlar orqali amaliy qo'llashga qaratilgan. Ushbu elementlarni birlashtirgan holda, maqola bo'lajak ingliz tili o'qituvchilariga o'z talabalariga til o'rganish yo'lida samarali rahbarlik qila oladigan muvaffaqiyatli o'qituvchilar bo'lishlari uchun zarur bo'lgan bilim va ko'nikmalar yoritib berilgan.

Kalit so'zlar: lingvodidaktik kompetentsiya, ixtiyoriy mavzu, didaktik vazifa, professional o'qituvchilar standarti.

doi: <https://doi.org/10.2024/81q8t585>

Zamonaviy ta'lim davrida ingliz tili o'qituvchilarining o'rinlari sezilarli darajada o'zgardi. O'qituvchilardan grammatik qoidalar va so'z boyligini oddiygina yetkazishdan tashqari, tilga muhabbatni oshirish, tanqidiy fikrlash ko'nikmalarini rivojlantirish va globallashtirgan dunyoda samarali muloqot qilish qobiliyatini shakllantirish talab qilinmoqda. Bu bilan mutaxassislar faqatgina tilni bilish bilan chegaralanmasdan, mustahkam lingvistik kompetentsiya shakllantirishlari ham lozim bo'ladi. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari tilni o'rgatish mobaynida uni mukkamal tushungan holda, o'qitish uslublarini tahlil qilish va moslashtirish qobiliyati va sinfdagi o'qitish muammolarini hal qilishga ishonch bilan shaylangan bo'lishlari kerak.

Ushbu maqolada ingliz tili o'qituvchilarining tilni o'rganish qobiliyatini rivojlantirishga hissa qo'shadigan muhim omillar ko'rib chiqiladi. Biz til o'rganish bo'yicha mustahkam asosga ega bo'lish, o'z-o'zini o'qitish ko'nikmalarini rivojlantirish, metodologik tahlillarni o'tkazish va amaliyotga yo'naltirilgan vazifalarni amalga oshirishga e'tibor qaratadigan keng qamrovli yondashuvni o'rganamiz. Ushbu elementlarni yaxshi tuzilgan o'quv tizimiga integratsiyalash orqali biz bo'lajak o'qituvchilarga o'z kasbida maqsadlar sari intilib, ularga erishish uchun zarur bo'lgan vositalarni taqdim etishni maqsad qilganmiz [1].

Lingvodidaktika bo'yicha mustahkam poydevor yaratish: til o'qitishning samarali asoslari. Til o'qitishning tamoyillari va amaliyotlarini o'rganadigan lingvodidaktika samarali til o'qitishning nazariy asosini shakllantiradi. U bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun kompas bo'lib xizmat qiladi, ularning tilni o'rganish,

---

¹ Rasulova Nozima Normurod kizi, Jizzax davlat pedagogika universiteti magistranti

turli o'qitish yondashuvlari va o'quv dasturini ishlab chiqish nuanslarini tushunishlariga yordam beradi. Til o'qitish bo'yicha mustahkam asoslar ularni til o'qitishi to'g'risida to'g'ri qarorlar qabul qilish uchun bilim bilan ta'minlaydi, ularning o'qitishi tadqiqotga asoslangan va o'quvchilarning ehtiyojlariga mos kelishini ta'minlaydi.

Kelajakda ingliz tili o'qituvchilari tilni o'zlashtirishning murakkabligini tushunishlari kerak, bu yoshlardagi motivatsiya va o'rganish uslubi kabi omillar ta'sirida dinamik jarayon ekanligini tan olishlari kerak. Ular Krashenning kirish gipotezasi, Vygotskiyning yaqin rivojlanish zonasi va kommunikatsion yondashuv kabi nazariyalar bilan tanish bo'lishi kerak, bu nazariyalar o'zlarining o'qitish amaliyotlarini qanday shakllantirayotganini tushunishlari kerak [2].

Turli o'qitish usullari, masalan, muloqotli til o'qitish, vazifalarga asoslangan o'qitish va grammatika-tarjima usuli bilan tanishish juda muhimdir. Bo'lajak o'qituvchilar har bir yondashuvning kuchli tomonlari, zaif tomonlari va qo'llanilishi mumkinligini tahlil qilishlari, turli kontekstlar va o'quvchilarga mos keladigan metodologiyalarni tanlash va moslashtirishni o'rganishlari kerak.

Bo'lajak o'qituvchilar o'quvchilarning xatolarini tahlil qilish, asosiy sabablarni aniqlash va til rivojlanishini rag'batlantiradigan konstruktiv fikr-mulohazalarni taqdim etishda mahoratli bo'lishlari kerak. Buning uchun xatolarning mohiyatini tushunish, muntazam va tasodifiy xatolarni ajratib ko'rish va takroriy ma'lumotni individual ehtiyojlarga moslashtirish kerak [3].

Lingvistik kompetensiya statik yutuq emas, balki uzluksiz o'rganish va rivojlanish yo'lidir. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari o'z talabalari uchun tildan foydalanishning samarali modeli bo'lib qolishini ta'minlagan holda, o'z ingliz tilini mustaqil ravishda takomillashtirish ko'nikmalari bilan ta'minlanishi kerak. Bu shunchaki til darslariga qatnashishdan tashqari, til o'rganishga proaktiv yondashuvni o'z ichiga oladi.

Mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish strategiyalari:

- faol til o'rganish bilan shug'ullanish: Bo'lajak o'qituvchilarni o'qish, tinglash, gapirish va yozish orqali o'z til ko'nikmalarini amalda qo'llash imkoniyatlarini faol izlashga undash. Bu til almashish guruhlariga qo'shilish, til tadbirlarida qatnashish yoki onlayn forumlarda qatnashishni o'z ichiga olishi mumkin.

- texnologiya va resurslardan foydalanish: Onlayn ta'lim platformalari, lug'atlar, til o'rganish ilovalari va boshqa manbalardan foydalanish imkoniyatini yaratish o'z-o'zini o'qitishni qo'llab-quvvatlashi mumkin. Bo'lajak o'qituvchilar ushbu resurslarni o'rganishga, o'zlarining o'qish uslubi va ehtiyojlariga eng mos keladiganlarini aniqlashga rag'batlantirilishi lozim.

- baholash: Bo'lajak o'qituvchilarni o'z ta'lim jarayonini tahlil qilishga, takomillashtirish kerak bo'lgan sohalarni aniqlashga va keyingi rivojlanish uchun real maqsadlar qo'yishga rag'batlantirish lozim. Bunga o'z-o'zini baholash vositalari, mushohada kundaliklari yoki tengdoshlar bilan o'zaro fikr almashish orqali erishish mumkin [4].

Metodik tahlil ko'nikmalarini oshirish

Metodik tahlil lingvistik kompetensiyaning muhim tarkibiy qismi bo'lib, bo'lajak o'qituvchilarga o'qitish metodikasini tanqidiy baholash va o'z o'quvchilarining o'ziga xos ehtiyojlariga va kengroq o'quv kontekstiga moslashtirish

imkonini beradi. Bunda o'qitishning turli xil yondashuvlari samaradorligini o'rganish, sinf amaliyotlarini tahlil qilish va takomillashtirish yo'nalishlarini aniqlash nazarda tutiladi. Bo'lajak o'qituvchilar kommunikativ tilni o'qitish, grammatik-tarjima usuli, topshiriqli o'qitish kabi turli xil o'qitish usullarining kuchli va zaif tomonlarini tahlil qila olishlari kerak. Ular har bir yondashuvning samaradorligini tadqiqot natijalari va auditoriya kuzatuvlari asosida baholay olishlari kerak. Bo'lajak o'qituvchilar o'quv maqsadlariga mos keladigan til dasturlarini ishlab chiqish va amalga oshirish, talabalarning ehtiyojlarini hisobga olish va tegishli o'quv faoliyatini o'z ichiga olish qobiliyatiga ega bo'lishi kerak. Ular yosh, til darajasi va ta'lim maqsadlari kabi omillarni hisobga olgan holda mavjud o'quv dasturlarini tanlash va ularning o'ziga xos kontekstiga moslashtira olishlari yoki o'zlarining o'quv dasturlarini yaratishlari kerak. Bo'lajak o'qituvchilar o'quvchilarning rivojlanishini kuzatish va samarali fikr-mulohazalarni taqdim etish uchun shakllantiruvchi va yakuniy baholash kabi turli xil baholash usullarini tushunishlari va qo'llashlari kerak. Ular tegishli baholash vositalarini tanlay olishlari, baholash vazifalarini loyihalashtirishlari va o'zlarining o'quv qarorlarini xabardor qilish uchun baholash ma'lumotlarini tahlil qilishlari kerak [5].

Amaliyotga yo'naltirilgan vazifalarni amalga oshirish: nazariya va amaliyot o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish.

Nazariy bilimlar va amaliy qo'llash o'rtasidagi tafovutni bartaraf etish bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uchun juda muhimdir. Amaliyotga yo'naltirilgan topshiriqlar simulyatsiyalangan real ta'lim ssenariylarini yaratadi, bu ularga bilim va ko'nikmalarini haqiqiy kontekstda qo'llash, ishonchni shakllantirish va ularni sinfdagi muammolarga tayyorlash imkonini beradi [6].

Amaliy topshiriqlar namunalari:

- darsni rejalashtirish: turli xil o'qitish usullarini o'z ichiga olgan, muayyan til ko'nikmalarini o'z ichiga olgan va turli xil ta'lim uslublariga mos keladigan namunaviy darslarni loyihalash va taqdim etish. Bu dars rejalarini tuzish, tegishli materiallarni tanlash va yetkazib berish usullarini mashq qilishni o'z ichiga olishi mumkin;

- sinf xonasini boshqarish: o'quvchilarning noto'g'ri xatti-harakatlari, guruh ishlarini boshqarish va samarali muloqotni osonlashtirish kabi umumiy sinf muammolarini hal qilishni o'z ichiga olgan rolli ssenariylar. Ushbu ssenariylar bo'lajak o'qituvchilarga muloqot strategiyalari, nizolarni hal qilish ko'nikmalari va sinflarni boshqarish usullarini amalda qo'llash imkoniyatini beradi;

- Tengdoshlar o'qitilishi va fikr-mulohaza: Tengdoshlar bilan o'qitish va bir-biriga konstruktiv fikr-mulohaza bildirish, hamkorlikdagi ta'lim muhitini shakllantirish. Bu bo'lajak o'qituvchilarga turli xil o'qitish uslublarini kuzatish, o'z amaliyoti bo'yicha fikr-mulohazalar olish, boshqalarga konstruktiv fikr-mulohazalar bildirish qobiliyatini rivojlantirish imkonini beradi [7].

Lingvistik kompetensiyani takomillashtirish uchun maxsus ishlab chiqilgan fakultativ fanni integratsiyalash bo'lajak ingliz tili o'qituvchilariga katta foyda keltirishi mumkin. Ushbu mavzu quyidagi asosiy yo'nalishlarga e'tibor qaratishi mumkin:

LSP (Maxsus maqsadlar uchun til): Lingvodidaktikaning ushbu tarmog'i ingliz tilini biznes, tibbiyot yoki texnologiya kabi maxsus maqsadlar uchun o'rgatishga qaratilgan. Bunday ixtiyoriy fanlarni taklif qilish orqali o'qituvchilarni tayyorlash

dasturlari bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarini sohadagi mavjud tendensiyalar va talablarga mos keladigan maxsus bilim va ko'nikmalar bilan ta'minlashi mumkin.

Lingvistik kompetensiyani rivojlantirish nafaqat o'quv mashg'uloti, balki professional o'qituvchilarning standartlariga erishish yo'lidagi muhim qadamdir. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari ushbu standartlarda belgilangan umidlar va talablarni qondirishga harakat qilishlari kerak, chunki ular o'z talabalarini til o'rganish yo'lida samarali yo'naltirish uchun jihozlangan [9].

Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilarining lingvistik kompetensiyasini rivojlantirish - bu uzluksiz jarayon bo'lib, ta'limga kompleks va tizimli yondashuvni talab qiladi. Lingvodidaktikaning mustahkam poydevorini shakllantirish, mustaqil ta'lim ko'nikmalarini rivojlantirish, metodik tahlilni rag'batlantirish va amaliyotga yo'naltirilgan topshiriqlar orqali amalda qo'llash imkoniyatlarini taqdim etish orqali biz bo'lajak o'qituvchilarni til o'rganish yo'lida o'z o'quvchilarini samarali yo'naltirish uchun bilim, ko'nikma va ishonch bilan ta'minlashimiz mumkin. Bo'lajak ingliz tili o'qituvchilari uzluksiz malaka oshirish va uzluksiz takomillashtirishga sodiqlik orqali til o'rganishni rag'batlantirish va o'quvchilar hayotini boyitishda muhim rol o'ynashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

[1]. Esonov O. *Lingvodidactics as a methodical concept* // Экономика и социум. 2021. №11-1 (90). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/lingvodidactics-as-a-methodical-concept> (дата обращения: 26.09.2024).

[2]. <https://skyteach.ru/methods/language-acquisition-by-krashen/>

[3]. Majidova, Gulrukh Kamaridinovna *Error correction in teaching foreign languages* // Orienss. 2022. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/error-correction-in-teaching-foreign-languages> (дата обращения: 27.09.2024).

[4]. Muminova Aychurek *The importance of linguistic competence in teaching process* // Евразийский Союз Ученых. 2020. №5-8 (74). URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/the-importance-of-linguistic-competence-in-teaching-process> (дата обращения: 27.09.2024).

[5]. Baranovskaya Tatiana, Shaforostova Valentina *Assessment and evaluation techniques* // Journal of Language and Education. 2017. №2. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/assessment-and-evaluation-techniques> (дата обращения: 27.09.2024).

[6]. https://www.researchgate.net/publication/359538239_Bridging_the_gap_between_theoretical_knowledge_and_practical_application_Using_a_Situated_Learning_Theory_to_effect_change_in_an_undergraduate_human_resource_subject

[7]. Volchenkova K.N. *Peer observation as a tool for teacher's professional development and the way to increase the quality of the education process* // Вестник ЮУрГУ. Серия: Образование. Педагогические науки. 2016. №3. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/peer-observation-as-a-tool-for-teacher-s-professional-development-and-the-way-to-increase-the-quality-of-the-education-process> (дата обращения: 27.09.2024).

[8]. Masiha Ajmeri, Tasnima Khanum, Somaih T. Ahmed Ali *A study on integrating linguistic knowledge into esl teaching* // Russian Law Journal. 2023. №6.

URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/a-study-on-integrating-linguistic-knowledge-into-esl-teaching> (дата обращения: 27.09.2024).

[9]. Nilufar Tuxtayeva *Developing linguistic competence of future language teachers // European journal of education and applied psychology. 2023. №3.* URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/developing-linguistic-competence-of-future-language-teachers> (дата обращения: 27.09.2024).

[10]. Abduvakhobova, U. (2024). *Corrective feedback in language learning. Conference Proceedings: Fostering Your Research Spirit, 301-304.* <https://doi.org/10.2024/9mfac061>